

Rodica Ziliu

PĂCATELE LIMBII

Pifan, pufan, pufarez, pufarin...

România literară pg. 15

ÎN CONTINUAREA discuției de săptămîna trecută, mă voi opri asupra unui cuvînt-cheie din argoul militar, folosit chiar în titlul volumului coordonat de Radu Paraschivescu: *Răcani, pifani și veterani. Cum ne-am petrecut armata* (Humanitas, 2008). *Pifan* (cu sensul „infanterist”) și mai rarul *pifă* („infanterie”) apar în lista de cuvinte a dicționarului noastre curente. Li se adaugă uneori (de exemplu, în *Dicționarul limbii române* – DLR și în *Micul dicționar academic* – MDA) derivatele *pifanie* „infanterie” și *pifist* „infanterist”, care nu par să mai circule astăzi. Substantivul *pifan*, atestat din anii '20, utilizat de la început cu valoare ironică și depreciativă, a fost discutat și de Iorgu Iordan, într-un articol din 1937 și în *Limba română actuală. O gramatică a „greșelilor”* (1946); *pifă* a fost menționat de Valentin Gr. Chelaru, în articolul „Din limbajul mahalalelor” (1937). În dicționare (DEX, DLR, MDA etc.), *pifan* este prezentat ca derivat cu ajutorul sufixului *-an* din *pifă*, termen la originea căruia ar sta germanul *Pfiff* („infanterist”); alte ipoteze au invocat o posibilă origine rusă sau onomatopeică. În vechea sa monografie (din 1938) despre argoul românesc, Al. V. Dobrescu indicase totuși o sursă mult mai credibilă: termenul francez *biffin* „infanterist”. Diferența de grafie nu trebuie să mire: cuvîntul a fost desigur împrumutat pe cale orală, între soldați – probabil în primul război mondial, cînd au existat contacte directe nu numai cu germanii (inamici), ci și cu francezii (aliați). Or, în pronunțare, *biffin* este, cu nazalitatea sa finală, foarte aproape de *pifan*; iar oscilația între consoanele *p* și *b* (surdă / sonoră) este foarte posibilă într-o transmitere pe cale orală. Mi se pare că o dovadă indirectă a acestei oscilații o oferă chiar cuvîntul *biban*: acesta ar putea reprezenta o modificare, prin remotivare (etimologie populară) a unui posibil **bifan*. Substantivul *biffin* este înregistrat în *Trésor de la langue française informatisé*, ca aparținînd „argoului de cazarmă”, exact cu sensul „infanterist”, cu citate din anii '30, dar cu datare anterioară: din 1878. Explicațiile semantice nu sînt certe – se pornește de la un sens, tot argotic, al lui *biffe* „îesătură”, de la care s-ar fi format *biffin* „negustor de pînzeturi”; în fine, încărcătura unui asemenea negustor ar fi fost comparată cu cea a infanteristului, permițînd transferul de sens. Și în J.-P. Colin – J.-P. Mével, *Dictionnaire de l'argot* (Larousse, 1990), termenii *biffin* și *biffe* apar și cu sensurile de „infanterist”, respectiv „infanterie”.

În română, cuvîntul *pifan* își păstrează în parte sensul inițial („M-am săturat de mers prin noroaie ca un pifan”, G. Arion, 1985), dezvoltînd însă și un alt sens, mult mai răspîndit – acela de „recrut”: „Militarii din ciclul doi obișnuiesc să pună «pifanii» să le facă ghetete” (*România liberă*, 865, 1993, 2). Evoluția semantică e previzibilă, prin componenta evaluativă a

termenului, (infanteristul fiind soldatul simplu prin excelență, cel privit cu oarecare dispreț de „armele mai nobile”) și, probabil, prin situația statistică: cei mai mulți recruți ajungeau la infanterie. Multe citate actuale confirmă răspîndirea acestui sens: „Duzina de *pifani* proaspeți alcătuia restul plutonului. Cu toții mîncău la cartofii găsiți în cabană și făcuți pe jar. *Pifanii* stăteau mai timizi la o parte” (Ciprian Ulea, *sferaonline.ro*); „Nu că aș fi făcut eu mare armată, dar ostașii de ciclul 1 știu că se cheamă *pifani* și erau la cheremul «veteranilor»” (*theatomicfamily.blogspot.ro*). De la acest sens e ușor de trecut la o generalizare: *pifan* capătă și sensul de „începător”, nu numai în domeniul militar (cf. *123urban.ro*), și deci de „naiv”, „prost”, „fraier” (sensuri prezente în Traian Tandin, *Limbajul infractorilor*, 1993 sau în G. Volceanov, *Dicționar de argou al limbii române*, 2006).

Cu sensurile „recrut” și „începător”, *pifan* stă la baza unei întregi serii lexicale cu variații fonetice și derivaționale: *pufan*, *pufos*, *puf*, *pufa*, *pufarez*, *pufarin* (cf. I. Moise, „Note de argou militar”, 1982); ar exista și un *pifanez*, indicat de Nina Croitoru Bobârnice (*Dicționar de argou al limbii române*, ed. a II-a, 2003). Formele par născute din nevoia de remotivare, probabil prin apropiere de metafora *bobocului* (= „începător”) acoperit de *puf*, prin etimologie populară (*pufan*), substituție sau adăugare de afix (*pufos*, *pufarez*), trunchiere (*puf*, *pufa*) și joc de cuvinte (*pufarin*). Forumurile din internet indică o circulație destul de largă a unora dintre acești termeni – „Cazarmile, la rîndul lor, răsună de scrîșnetul din dinți al celor care sunt *pufani* și trebuie să rabde umilința din partea celor care poartă grade” (*iru.ro*), „dacă în dormitoare se înghesuiau altădată 60 de soldați, acum stau cel mult opt «*pufani*» într-o cameră” (*timpolis.ro*) –, adesea în variație liberă: „era să trag într-un tufiș. Să ne înțelegem: eram un *pufarez* (...) Mai târziu eram gata să trag asupra unui coleg – noroc că nu mai eram *pufan*” (*forum Ziua*, 23.01.2008). Evident, apar și controverse, atunci cînd vorbitorii cunosc doar una dintre variante – „în rest, eu știam că se zice «*pufani*» la militarii proaspeți, și nu «*pifani*»” (*Ziua*, 13.12.2003) – ca și explicații improvizate, prin remotivări ad-hoc: „corect... este *pufan*... adică aia de ajung în armată au încă *puf*... după vreo 3 luni de armată, începe să le dea penajul...” (*ibidem*); „*Pifan* de la *pif*... le petit chien...” (*ibidem*). Variantele motivate prin asocierea cu *puf* par chiar mai apte decît *pifan* de extindere semantică și de domeniu: „eram vreo duzină de *pufani* în ale muzicii” (*tudorchirila.blogspot.com*); „noi antrenoriiăștia care suntem *pufani*, cum spunem ceva, imediat ne trimite în tribună” (*fcbotosani.ro*); „patronul stelei, Gigi Becali, a declarat că CFR-ul sunt *pufarini* în fotbalul românesc” (*telesport.ro*); „poate-i punem la corvoadă pe *pufarezii* care vin pe forum!” (*radioguerrilla.ro*, 30.01.2006). ■